

tila Jadranka Neralić radi lakšeg i bržeg snalaženja te upotpunjavanja znanstvene spoznaje. Dakle, kako je već navedeno, Farlati počinje od položaja i područja Trogira te njegove antičke povijesti, a potom se osvrće na strukturu gradskog vodstva. Pripovijeda o počecima trogirске biskupije prije kronološkog popisa trogirskih biskupa (njih 45). Daljnja struktura djela prati strukturu kaptola te sakralne objekte u Trogiru, s time da se ipak veći dio djela koncentriira na biskupe – od Ivana Orsinija do Antuna III., koji je bio 45. trogirski biskup. Govoreći o njihovim životima, Farlati iznosi činjenice važne za život cijele zajednice. Nakon toga slijedi dio pod naslovom *Jacopo Coleti, Dodaci i ispravci uz Trogirске biskupe (467-490)* gdje se donose dopune Farlatijevu djelu. Coleti se osvrće na biografije trogirskih biskupa, s time da ne obrađuje svakog, već izdvaža samo neke, u mnogo manjem broju od Farlatija. Potrebno je ipak ovdje naglasiti da je nakon četrdeset i petog biskupa dopisao biografije još trojice biskupa, završno s Ivanom Antunom Pinellijem. Izdanju su dodani popisi izvora i literature te kazala osobnih imena i zemljopisnih pojmova radi boljeg pretraživanja djela.

Trogirski biskupi Daniela Farlatija vrlo je vrijedan doprinos hrvatskoj historiografiji jer u hrvatskom prijevodu donosi izvorni tekst izdvojen iz njegova monumentalnog djela o povijesti pojedinih biskupija Ilirika. Upravo je ovo djelo polazišna točka za proučavanje trogirске crkvene povijesti, a i nekih aspekata svjetovne, koju onda treba nadopuniti istraživanjem ostale arhivske građe (ponajprije iz kaptolskih arhiva). S obzirom na to da je Kažimir Lučin preminuo nedugo nakon predstavljanja ovog djela, nadamo se da će Jadranka Neralić nastaviti kritičko priređivanje ostalih biskupija koje još nisu prevedene kako bi ovakvo djelo postalo dostupno većem broju zainteresiranih čitalaca. Pri tome treba istaknuti kako je svezak priređen sukladno visokim priređivačkim standardima, na čemu treba čestitati autorima.

Suzana Miljan

Zapisnik franjevačkog samostana u Našicama. Knjiga I. (1739.–1787.), priredili Šime Demo, Maja Rupnik-Matasović, Tamara Tvrtković i Milan Vrbanus, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Našice – Zagreb – Slavonski Brod 2010., 370 str.

U izdanju Hrvatskog instituta za povijest – Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje i u suradnji s gradom Našicama, Zavičajnim muzejom Našice, Franjevačkim samostanom sv. Antuna Padovanskog u Našicama i Hrvatskim institutom za povijest objavljena je kronika *Zapisnik franjevačkog samostana u Našicama, knjiga I (1739.–1787.)*. Glavni su urednici tog izdanja Tamara Tvrtković i Milan Vrbanus, dok su priređivači samog kritičkog izdanja i prijevoda ljetopisa Šime Demo, Maja Rupnik-Matasović i Tamara Tvrtković. Knjiga se strukturalno dijeli na predgovor, zatim na dvije uvodne studije, nakon kojih slijedi središnji dio knjige koji započinje s popisom oznaka i kratica u latinskom tekstu i kritičkom aparatu (XLI-II). Nadalje slijedi i preslika izvornika nazvanog *Protocollum antiqui conventus Divi Antonii thaumaturgi Nassicensis* ili, u prijevodu, *Zapisnik drevnog samostana svetog Antuna čudotvorca u Našicama*.

Iz *Predgovora* (VII-X) saznajemo da su u *Zapisniku* prikazani događaji kronološki poređani po godinama, ali je vezan i za instituciju samostana, pa tako ujedno uvjetno pripada historiografskim žanrovima anala i kronika. Isto tako saznajemo da se izvornik sastoji od tri sveska koji se danas čuvaju u Arhivu franjevačkog samostana u Našicama. Prvi svezak obu-

hvaća razdoblje od 1739. do srpnja 1864. godine, drugi od kolovoza 1864. pa do 1956. godine, dok treći dio započinje 1957. godine i traje do današnjih dana. Priređivači su nas upoznali i s problemima s kojim su se susreli pri nastanku ove knjige i na koji su ih način riješili te su dali kratku povijest nastanka *Zapisnika* i opis gradiva koje sadrži. Zapisi u ovoj kronici otkrivaju nam ne samo događaje unutar samostana, već i događaje u mjestu i njegovoj okolini, te vjerski, društveni i politički život koji se odvijao u navedenom gradu i okolini od 1739., kada je ljetopis i započet, pa do 1787. godine.

Silvija Lučevnjak i Milan Vrbanus u poglavlju *Kulturno-povijesna baština našičkih franjevac* (XI-XX) prikazuju kratku povijest Našica i franjevačkog samostana. Našice se prvi put spominju u povelji ugarsko-hrvatskog kralja Andrije II. 1229. godine. Smatra se da u to vrijeme dolaze i franjevci u ove krajeve. Budući da za to razdoblje nemamo konkretne pisane podatke, primorani smo tražiti podatke na različite načine. Najopsežnija rasprava koja se bavi Našicama u srednjem vijeku jest djelo fra Julija Jančule. Jedan od izvora spoznaja tako je sam objekt crkve i samostana iz čijeg proučavanja možemo doznati ponešto o kulturno-povijesnoj baštini našičkih franjevaca. Prema najnovijim istraživanjima povjesničara umjetnosti Ratka Ivanušeca, franjevci dolaze u Našice i tamo grade svoju crkvu između 1275. i 1285. godine, i to zahvaljujući ugarskoj plemićkoj obitelji Aba, koja dobiva našički posjed u prvoj polovici 13. stoljeća. Zahvaljujući toj obitelji, na tom se teritoriju razvija obrtništvo i trgovina te sloj gradskog stanovništva. Franjevačka crkva svoj je izgled zadržala sve do dolaska Osmanlija, nakon čega je izgled mijenjan i crkva nadograđivana. U vrijeme nastanka ovog *Zapisnika* te dolaskom nove vlasteoske obitelji Pejačević samostan i njegova crkva zadobivaju izgled koji će, uz male preinake, uglavnom zadržati do danas. U tom razdoblju započinje i društveni, kulturni i obrazovni razvoj našičkog područja. Tako franjevci 1708. godine u samostanu osnivaju gramatičku školu koja je djelovala sve do 1783. godine. Samostan sv. Antuna Padovanskog u Našicama okupljao je mnoge ugledne franjevce tog doba, o čemu nam također svjedoči *Zapisnik*.

U poglavlju *Višestoljetni apostolski rad našičkih franjevaca* (XXI-XXXVI) fra Emanuel Hoško donosi povijest franjevaca u našičkom kraju. Autor tu opisuje što se događalo s našičkim franjevcima za vrijeme osmanlijske vlasti u Slavoniji te povijesnu važnost franjevaca provincije Bosne Srebrene. U 17. stoljeću najvažnija ličnost među našičkim franjevcima postaje fra Jeronim Lučić, gvardijan našičkog samostana, čija je glavna zasluga bila obnova samostana koji su zauzeli i koristili u svoje svrhe Osmanlije. Lučić je dobio dozvolu od Osmanlija da obnovi samostan oko 1620. godine. Njegova je zasluga i ta što je omogućio stvaranje našičkog samostanskog pastoralnog područja. On ostaje u Našicama sve do 1633. kada biva izabran za biskupa i upravitelja Bosanske biskupije. Fra Emanuel Hoško spominje i popis slavonskih župa iz 1660. godine koji je u Našicama zapisao fra Petar Nikolić, koji je bio zamjenikom zagrebačkog biskupa Petra Peretića. Osim njegova popisa, Hoško spominje još par relevantnih popisa župa Slavonije. Nakon oslobođenja od osmanlijske vlasti cjelokupna je crkvena hijerarhija na ovim područjima promijenjena. Iako uz mnoge sukobe i sporove, Bosna Srebrena ipak je na posljetku dobila Slavoniju i Podunavlje pod svoju ingerenciju. Tu Hoško opisuje i epizodu neuspješnog presizanja bosanskog biskupa Petra Bakića (1720.–1723.) u franjevačka pastoralna prava te opisuje kako su franjevci postupno počeli gubiti župe po Slavoniji, pa je na taj način došlo razgrađeno na našičko pastoralno područje, počevši od 1753. godine. Na kraju ovog poglavlja autor objašnjava kako je tekao preustroj crkava u Slavoniji i Srijemu te na koji je način tekao prestanak bitnijeg pastoralnog djelovanja franjevaca u Slavoniji i Podunavlju.

Glavni dio knjige jest *Zapisnik drevnog samostana svetog Antuna čudotvorca u Našicama* (1-239) koji započinje kratkim predgovorom čitatelju i donosi kratku povijest samostana svetog Antuna Padovanskog u Našicama od 1373. godine, kada je osnovan, pa sve do 1719. godine, opisujući događaje u kraćim crtama, iako nas kronogram u naslovu upućuje na to da je pisanje *Zapisnika* započeto 1739. godine. Izvornik je pisan gotovo u cijelosti latinskim jezikom, a latinski tekst usporedno slijedi hrvatski prijevod. Zbog lakšeg snalaženja u tekstu, prevoditelji su oznake godina označili na desnoj margini prijevoda. Tekst obiluje digresijama, pa je u prijevodu u zagradi navedena godina na koju se digresija odnosi. Isto tako *Zapisnik* sadrži i tri teksta koji su nezavisni od kronike: *Dekret Siksta IV. o vinogradima i posjedima* (55-59), *Pregled odredbi sabora u Ostrogonu godine 1786., dana 7. rujna, pod predsjedanjem kardinala Batthányja* (189-193) i *Znamenito putovanje Njegova Posvećenog Veličanstva u Moskoviju, što ga je poduzeo 1780. godine, prevalivši 600 milja, opisano od strane oca Ferenc Xavéra Kalataya, bivšeg isusovca, vojnog poglavara u Lavovu i pratioca na tom putu, očevica i vjerodostojnog izvjestitelja o pothvatu* (195-203), što je zapravo prikaz putovanja cara Josipa II. u Rusiju. Ljetopis, koji je sačuvan u vrlo dobrom stanju, može nam rekonstruirati kakvo je bilo djelovanje franjevaca u Našicama, kakav je bio odnos fratara prema političkim previranjima, kako su ta previranja utjecala na cjelokupnu samostansku zajednicu, kako su se odnosili prema društvenim zbivanjima te kako su ti događaji utjecali na maloga čovjeka.

Nakon prijepisa *Zapisnika* slijedi mnoštvo dodataka: *Leksikon osoba* (241-314), *Kronologija 1699.–1787.* (321-325), *Popis svjetovnih i duhovnih poglavara i dužnosnika* (327-331), *Tumač mjera i novčanih jedinica* (333-341) te *Kazalo pojmova* (343-256), *osoba* (357-365) i *geografskih pojmova* (367-370), koje je priredio Milan Vrbanus i koji kao takvi pomažu pri proučavanju povijesti samostana u Našicama i čitatelju omogućavaju lakše razumijevanje priređenog ljetopisa. Pojedini prilozi sadrže i popis literature koja je konzultirana pri njihovu nastajanju.

Zapisnik franjevačkog samostana u Našicama, knjiga I (1739.–1787.) bitan je doprinos historiografiji jer iz nje možemo zaključiti kolika je zapravo važnost te kronike kao izvora za proučavanje regionalne i mjesne povijesti. Iz nje su nam vidljivi i svi segmenti duhovnog, društvenog i političkog života koji su bili aktualni u vremenu kada je kronika pisana. Kao takav, ovaj ljetopis može nam poslužiti kao izvor i poticaj za daljnje proučavanje kronika kao crkvenih izvora, jer se iz njih može vjerno iščitati ne samo duhovna, već i društvena i politička povijest vremena u kojem je kronika napisana.

Ana Zujčić

Vladimir Aleksejevič Mošin, *Pod teretom. Autobiografija*, Prevod i komentari Nesiba Palibrk-Sukić, Narodna biblioteka Srbije – Gradska biblioteka Pančevo, Pančevo 2008., 283 str.

U povodu dvadesete godišnjice smrti istaknutog bizantologa i stručnjaka za pomoćne povijesne znanosti Vladimira Mošina u Pančevu je izašao iz tiska prijevod njegove autobiografije. Knjiga je to istovremeno dirljiva i zanimljiva svima koje iz bilo kojih razloga zanima životopis tog povjesničara na čiji su se dug i iznimno kompliciran život odrazili turbulentni događaji u njegovoj domovini – Rusiji, ali i sve ono što se zbivalo u Jugoslaviji od početka dvadesetih godina 20. stoljeća, kada se u nju doselio, sve do kasnih osamdesetih, kada je njegov život završio. Kako je tijekom svoga profesionalnog rada i znanstvene karijere, koja nije bila